

*Надія СКОТНА
(Дрогобич)*

МАРК ЯКОВИЧ ГОЛЬБЕРГ – ІНТЕЛІГЕНТ, ЩО ВТІЛЮВАВ ВІЛЬНІСТЬ ДУХУ

УДК 82.09(477)(092)''19/20'':378.6(477.83-21Дро)(092)

Марк Якович Гольберг – одна із найбільш яскравих зірок на небосхилі професорсько-викладацького складу Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, що творив історію нашого навчального закладу. Вчений світового рівня, він поклав своє життя на вівтар науки, присвятив служінню дрогобицькій освіті більшу частину свого життя.

Марк Гольберг народився у 1922 році 12 вересня у славному (тоді й нині) місті Харкові, в інтелігентній родині лікарів. Він обрав професійний шлях, відмінний від своїх батьків, але сповна увібрав їхню інтелігентність, стиль життя. Як зазначав Валерій Скотний: «Інтелігенти – це люди духовної тривоги, смисложиттєвої ідеї, володарі неспокоїної, вічномолодої свідомості. Ідейність – їх спосіб існування, і не просто служіння соціальним, культурним, художнім або політичним ідеям, а життя ідеєю. Вони не з примхи, а за своєю сутністю не вміють не прагнути до пізнання і до вираження себе, свого смислу, провіденційного задуму про себе – і потім несуть цю істину як хрест. Алгоритм долі: шукати, шукати до кінця – в собі помістити істину і віру – і потім життям реалізовувати її »¹.

Ці слова вповні про Марка Яковича. Для нього життям стало шукання істини в царині художнього слова. Літературознавство було його покликанням, його хрестом. Власне, три грані наукової діяльності М. Я. Гольберга невіддільні одна від одної: історія і теорія літератури, літературна критика і педагогічна праця. Але ще треба виокремити перекладознавство, стилістику. Тонкий культуролог і філософ, він був глибоким знавцем наукової методології, методології науки. Його особлива пристрасть – герменевтика. Пригадую лекторську в корпусі філологічного факультету (38 аудиторія), що була свого часу справжнім творчим клубом, де розгорталися дебати про трансцендентальну

¹ Скотний Валерій. Філософія освіти: екзистенція ірраціонального в раціональному. Дрогобич: Вимір, 2004. 315 с.

феноменологію Едмунта Гусерля, концепцію інтерсуб'єктивності, концепцію життєвого світу. Велися розмови про герменевтику в працях Дільтея та Гайдеггера. Праці Мартіна Гайдеггера були улюбленою темою Марка Яковича. Він часто згадував «Сутність мови» (1957 рік), доповіді «Час і Буття». Йому було близьким розуміння Гайдеггером літератури, мистецтва як оселі буття, що забезпечує людині захищеність та надійність. Сам Марк Якович жив у цьому сховищі: тяжкі часи дитинства, репресії, голод, Друга світова війна, тоталітарна машина, антисемітизм – все це він пережив, і література стала його сховищем. Йому ніколи не була властива соціальна мімікрія. Він відокремлював буденне від вічного.

Цікавився й глибоко розумів професор Марк Гольберг праці Ганса Гадамера. Підкреслював, що розуміння – спосіб існування людини.

Саме в ті часи розуміння людини людиною було темою, над якою працювала кафедра психології під керівництвом світлої пам'яті С. В. Кондратьєвої. У цьому річизі і я виконувала свою кандидатську дисертацію. Актуальними були міркування про розуміння як досвід, як онтологічний вимір взаємодії між людьми. Дійсність не просто пізнається, а випробовується життям. Інструментом формування досвіду є мова – не раз наголошував Марк Якович.

Нагадував Марк Якович і про те, що саме через літературу задаються вихідні орієнтації людини у світі. Міркував про історичність. Говорив, що спроби стати поза історичністю – це ілюзія. Згадуються його слова про те, що інтерпретація тексту – це не відтворення первісного тексту, а створення сенсу заново, діалог з традицією.

Серед улюблених тем для розмислів з Марком Яковичем була тема діалогічності, комунікативна філософія, концепція комунікативного розуму Хабермаса. Лекторська в ті часи дихала свободою, свободою думки, втіленням якої був і професор Марк Гольберг. А поруч з ним – Адам Войтюк, Мар'ян Демський, Зенон Гузар та багато інших. У цій атмосфері ми, молоді викладачі, почували себе учнями.

Особливу роль в житті М. Я. Гольберга відіграв Дрогобич, місто Івана Франка. Дослідження Франкової творчості проходить червоною лінією його наукового дискурсу: статті «Іван Франко про героїчний епос народів Югославії (Наукові записки Дрогобицького педагогічного інституту. Вип. 2. 1957), «Іван Франко про епос південних слов'ян» (Київ, 1958), «Південні слов'яни в особистій бібліотеці І. Я. Франка (Радянське літературознавство. 1960. № 2), монографія «Іван Франко і українсько-сербські культурні зв'язки (Львів, 1991).

Марк Якович Гольберг сам жив за Франком. Йому була властива щоденна титанічна праця до останнього дня. Згадуються людські якості Марка Яковича : системність, невтомність, скромність, гостре слово, почуття гумору, душевна делікатність, чутливість, ранимість, відкритість до людей. Не раз ділився він з нами своїми книжками, найдорожчим, що цінував і надбав. Література була для нього ключем до реальної картини світу. Його ж особистий внутрішній світ був безмежний.